

**MINERALUL ȘI DRUMUL
SPRE PROPRIUL SINE
THE MINERAL AND THE PATH
TO THE INNER SELF**

Gabriela CHICIUDEAN

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia/ „1 Decembrie
1918” University of Alba Iulia
email: gabriela.chiciudean@uab.ro

Abstract: *The thematic register of the first two volumes of Radu Todoran's lyrics, with hedonism, light, shadow and vegetation as main aspects, is enriched, in the third volume, with the mineral. Through its roughness, the stone, the mineral, leads to the idea of dissolution, but through properties as cold and quiet, thus helping and leading the lyrical self to inner purification. A crisis of poetic consciousness follows, with an emotional dissolution, a breach induced by the changes in contemporary society, each time described with serious irony. Light, plant life and beloved appear sporadically, and only as a memory of past times marked by happiness and color. The vegetal, though luxurious, is overshadowed by the mineral which looks like petrifying everything, by strange animals and ancient gods.*

Keywords: mineral; poetry; Radu Todoran; inner crisis; stability.

Registrul tematic din primele două volume de versuri ale lui Radu Matei Todoran, *Lumina din propria-mi umbră și Aș vrea să fiu iarăși mesteacăn*, în care predomină hedonismul, iar vegetatul, lumina și umbra au devenit invariante, se completează și se îmbogățeste vizibil în volumul *Pergamentele uitării* prin apelul la mineral.

Călătorii în imaginarul literar

Imaginea mineralului, în general, conduce la ideea de dislocare, de destrămare, întrucît acesta este dur și are ceva brutal. Totuși, prin reprezentările sale privilegiate, prin proprietăți ca răceală și liniște, mineralul ajută și conduce eul liric spre purificarea interioară (vezi Bozedeau, 2020: 12).

În plus, în acest volum de versuri se prefigurează o criză, atît a conștiinței poetice, cît și a societății contemporane, care determină o căutare, o întoarcere spre sensurile originare, regășibile în pergamentele, papirusurile, cronicile și textele încifrate ale antichității. Prin apelul la mineral, care marchează destrămarea, unele poeme indică o ruptură afectivă indusă de schimbările din societatea contemporană, descrisă de fiecare dată în tonuri ironice și mai ales ludice. Lumina, vegetalul și iubita apar sporadic și doar ca o amintire a vremurilor trecute, pline de fericire și culoare. Vegetalul, deși luxuriant, este umbrat de mineralul care parcă pietrifică totul, de animale ciudate și zei antici. Iubita e totuși singura care mai deține lumina, care poate reda pacea poetului, iar vegetalul e singurul care o mai poate păstra. Lumina nu poate fi nici ea uitată, iar eul liric și-o amintește mereu cînd privește chipul iubitei (vezi Todoran, 2021: 59).

Zăpada și frigul sufletesc se fac simțite încă din primele poeme ale volumului (de exemplu *Pergamentele uitării I*, Todoran, 2021: 15) generînd senzația de împietrire și făcînd trecerea spre mineral, dar și spre o lume involuată, condusă de latura reptiliană a conștiinței. În această atmosferă, misiunea eului liric este aceea de a scrie pentru a evita uitarea. Florile de nu-mă-uita devin un simbol în lumea muribundă în care copiii se nasc „cu mască”, iar sufletele sînt amestecate pentru a se obține „amalgamul suprem” (88) și cuvintele de care „lumea nu mai avea nevoie” (88) sînt zdrobite.

Timpul, care și în primele volume era văzut ca trecere sau ca potențial „otrăvitor” al luminii, de data aceasta este trăit ca angoasă, întrucît este măsurat de nisipul clepsidrei și „...înăuntru sîntem tot noi/ nisipul nostru/ timpul nostru cel prețios” (13). Alteori, orologii vechi măsoară timpul și totul în jur e ruină (38). În final, timpul devine un „bătrîn travestit”, care „a venit la piață/ să vîndă orologii blestamate/ secundele cad/ dintre dinții roților/ ca niște lacrimi” (125).

Călătorii în imaginarul literar

Primăvara este înveșmântată în frig (vezi *Pergamentele uitării*, 15) sau este năîngă și provoacă astenie (vezi *În așteptarea frunzelor*, 98), iar vara este văzută doar ca o trecere spre toamnă. Vegetalul, cu multe flori și copaci îndrăgiți de poet, nu dispare, doar că este mascat în permanență, lăsat în urmă de prezența pietrelor prețioase, a metalului care îl îmbracă, și a animalelor și păsărilor ciudate venite din alte lumi. Doar mestecenii, „pe care nu îi taie lama/ și nu-i usucă timpul” (15), rămîn ca niște mărturii ale trecutului fericit. Vegetalul este încastrat în metale ornate cu pietre prețioase, trestile sînt de argint (vezi *Facerea lumii*, 25, *Pleci*, 63). Toamna aduce cu sine vrăji, emoții, fructe misterioase. În urma verii se resimt „mituri florale/ despre cicluri ancestrale/ Despre vieți nebănuite/ ce visează la lumină/ mici clepsidre nenumite/ care alunecă-n rugină” (140-141).

Întoarcerea la elementele primare, la mineral poate fi o încercare de echilibrare a tensiunilor. Totul lasă impresia de înmărmurire, mineralele preschimbă obiectele și ființele în relicve, în piese antice, vechiul inundînd cotidianul discret prin prezența syrnixului, a chihlimbarului, apar „izvoare de jad” (38), „ziduri de ametist” (38), „coloane de alabastru” (38), corbi de cărbune, șoimi, egrete, cucuveaua vrăjită, fluturi, măgar de lut, catîr de nisip, taurul destinului, grifoni, unicorni ce aduc speranță (41), centauri, ciclopi, un „Zeu bătrîn cu picioare de zimbbru” (25), „zeul de mărgean și urechi de țap” (26), zei grobieni, harpii, centauri, Zamolxis etc. Altă dată, „zeii Eghipetului” au trimis poetului hieroglifă (35), și asta în vreme ce lumea din jur este una agonică. Oamenii societăți decăzute, lipsiți de orice voință, se comportă asemenea unei turme mînate de zînele de ceață, printr-un vad, spre nimicul existențial (vezi 32). Poetul, închis într-o cameră de sticlă de unde nu mai poate comunica cu exteriorul, simte izolarea, iar citadinul este marcat de carnavalesc, de oameni cu măști, vrăjitori, nesigurantă și mult întuneric pe care eul liric le trăiește pregnant.

Poetul, el însuși un ales al lumii zeilor, un profet, după ce constată că în lumea acestora nu se poate construi nimic, (vezi *Zei și lumină*, 85) preferă să rămînă un „simplu muritor”. Într-un templu părăsit de zei, vrea să construiască „din iubire/ o lume nouă” (86), însă realizează „după o viață de om” (86) că „zeii și

lumina sunt tot una/ și nimic nu poate fi construit în lumea lor” (86). După care constată cu amărăciune că „Eram alesul straniu/ ce vede-n viitor/ eram nefericitul/ ce nu mai avea dor”. Însă, ajunge să vadă în jurul său numai răul, doar durere, agonie, cădere, „gropi și pribegie” (135). Renunțarea e amară: „Decît profet la înger/ mai bine muritor” (135).

Criza eului liric este semnalată și de pana poetului scrib care apare la începutul și la finalul volumului, pana fiind un simbol al luminii, ce se „aprinde” asemenea unei lumînări. Chiar dacă pe parcurs este înmuiată în sânge și nu mai scrie (vezi *Pana mea înmuiată în rană*, 30-31), iar cînd eul liric își simte sufletul păgîn și cînd ploile timpului adaugă în trupul său plumb nu mai poate aduce lumină, spre final, iubirea este singura posibilă salvare din lumea aflată în declin. În această atmosferă, închis într-o odaie de sticlă, nedemn pentru dragostea eternă, eul liric recită „strofe stranii/ într-o limbă necunoscută” (42). Iubita este ca o „...stîncă demnă și luptătoare” (45) și va fi singura care îi va rămîne alături pînă cînd „amîndoi am urcat în gondolă/ ca într-un lăcrimariu/ al tristei speranțe// Atunci am încercat să vîslim/ apa fugise din candelă/ iar gondolierul de fum/ ținea o clepsidră murdară/ între degete/ tremurînd” (48). În momentul în care ea e singura care mai luptă pentru armonie, pentru cuplu, conștiința poetică constată criza, întrucît nu mai găsește armonia nici cu iubita, nici cu propriul sine: „nici eu nu pot curge/ odată cu mine/ ci pe rînd/ ca un șarpe/ prin măruntaiele casei” (173-173).

Finitudinea este semnalată și prin cuvinte și elemente specifice, cum a fi termenul „sfârșituri”, sau prin imagini ca aceea a unei mori de vînt ce îngîină un psalm, sau a îngerului serii, ori a îngerului apusului. Sufletul însuși este „o amforă străveche” (62) în care „vinul cel bun e pe sfârșite/ miroase a mucegai/ și-a tristețe” (62). Cînd lumina e tot mai slabă, păsările călătoare nu se mai întorc la vechile cuiburi, iar iubita e închisă și ea: „te chem din uitare/ să-ți mai pot miroși pielea/ măcar o fărîmă de timp” (81). Asemeni stelei polare care rămîne mereu în același loc, eul liric își regăsește iubita „mereu în casa inimii mele” (84).

Piatra poate fi un simplu suport dar poate fi și un receptacul al psihicului aflat în continuă mișcare în formare care, iată,

Călătorii în imaginarul literar

poate capta cursul rătăcitor al instinctelor orientându-l spre stabilizare și spre o anumită fixare. Petalele margaretei de gheață din poemul *Cifrul* conțin misterul iubirii, iar omul de funingine „le smulge pe rînd/ căutînd cifra iubirii” (151). Nisipul, fie el din mare, din deșert sau din clepsidră, „...este tot ce rămîne / atunci cînd timpul/ va ajunge la capăt” (103).

Referințe:

- Bozedeau, C. (2020). *Henry Bauchau. Une poétique du minéral (Henry Bauchau. A poetics of the mineral)*, Paris: Edition Honoré Champion
- Todoran, R.M. (1988). *Lumina din propria-mi umbră (The light from my own shadow)*, Cluj: Editura Mesagerul
- Todoran, R.M. (2019). *Aș vrea să fiu iarăși mesteacăn (I would like to be a birch again)*, Timișoara: Editura Waldpress
- Todoran, R.M. (2021). *Pergamentele uitării (The scrolls of oblivion)*, Alba Iulia: Editura Cognitiv

~~~~~

Gabriela CHICIUDEAN, PhD in Philology (since 2005), she teaches Theory of Literature, Literary Criticism, Introduction in the Science of Imaginary, Comparative Literature. She is the author of 4 individual volumes (*Incursiuni în lumea simbolurilor*, Sibiu, Imago Publishing House, 2004; *Pavel Dan și globul de cristal al creatorului*, București, The Romanian Academy Publishing House, 2007; *Obiectiv/ Subiectiv. Încercări de stabilizare a fluidului*, Iași, Tipomoldova Publishing House, 2013; *Studii literare. Abordari pe suportul Stiinței imaginarului*, București, The Romanian Academy Publishing House, 2016). She is the co-author of 8 volumes and coordinated 7 study volumes. She published over 100 articles and studies in dedicated periodicals in Romania and abroad. She is the executive manager of Speculum Centre for the Study of Imaginary, 1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia. She is the organizer of Speculum Conferences and the editor of *Incursiuni în imaginar*, the literary journal of Speculum Conferences, and editor of *Swedish journal of Romanian studies*, Lund, Suedia.